

Hetvenöt esztendeje indult az első pesti lóvonat

Irta Bicskei Jenő
műszaki főtanácsos

1866 augusztus elsején „Pest szabad királyi város” polgárai nagy eseménynek voltak szemtanúi.

Dübörögve rohan ma a történések szekere, mégis az ilyen napon meg kell állnunk egy pillanatra az élet országúti határkövénel.

A muzeumi könyvtár hűvös csendjében felüti a krónikás az egykori — a mai amerikai újságok nagyformátumában megjelenő napilapot — Jókai Móricnak Hon című hírharsónáját. És olvassa az Ujdonságok rovatában, kedden, július 31-én

„A PEST-ÚJPESTI LÓVONATU VASUT MEGNYITÁSA”

„Ma délután 4 órára volt kitűzve a lóvonatu vasut megnyitása. A meghívottak, a helytartóság, városi hatóságok, a sajtó és különféle testületek képviselői és a részvényesek 4 óra előtt gyülekeztek a társaság vácuti helyiségében. (Akkor a Hatvani-utca és Váci-ut, a mai Kossuth Lajos-utca és Károly király-ut sarkán az Astoriával szemben állott egyemeletes kis épület.) Hollán Ernő társulati Elnök által fogadtattak. Összesen 5 kékfogatu kocsik volt a meghívottak rendelkezésére. Pontban 4 órakor indultak el. A vasut mentében mindenütt nagy közönség gyülekezett össze és hangos „Éljen”-zessel fejezte ki örömeit a felett, hogy Pest város egy hasznos vállalatot gyarapodott.

A kocsik 37 perc alatt érkeztek ki Újpestre. Az újpestiek szintén zajos éljenzessel fogadták a vendégeket, mindenkit egy bokréttával tiszteltek meg és a kocsikat is megkoszorúzták.

„Az újpesti indóházzal társomszédos igen csinos Wagner-féle házban vendéglőt nyitottak.”

Valószínű, hogy az ujdonsült lóvasut révén igen csinosan meg is szedte magát a kocsmáros.

Folytatja a Hon riportere:

„A vendégek egy része itt üritett poharat, míg többen sétat tettek és örömmel volt alkalmunk meggyőződni arról, hogy Újpesten, melynek a lóvasut nagy hasznára leendő, több házban zsidó volt kitűzve. ¼6-kor visszaindultak a kocsik, s most még nagyobb néptömeg között tették meg az utat egész a Széna-térig. (Mai Calvin-tér.) Holnap 6 órakor véglegesen megnyitják a vasutat a nagyközönség használatára.”

A másik egykori újság, a Pesti Napló csak másnap, augusztus 2-án és igen röviden, a Különfélék között emlékezik meg a nagy eseményről. És ime máris a kritika szavát hallatja Kemény Zsigmond báró lapja a BSzKrt-ösével szemben:

„Tegnap a közuti vasut a közforgalomnak átadották. A közlekedés egész napon át élénken folyt a Széna-térről egész Újpestrig. A Károly-kaszárnya előtti fordulónál egy kocsi meglehetősen sokáig várta a másnak megérkezését. Ezt csak azért említjük meg, hogy intézkedés történt, mely szerint a menő és érkező kocsik — mind a kettő menő volt — a kitérő helyén pontosan jelenjenek meg, nehogy kellemetlen késlekedésre adjanak alkalmat.”

Ennyi és több semmi. Talán azért, mert az asztallap-nagyságu orgánumot a vezércikkeltől kezdve a Külföld rovaton át egész eddig a kis hirdetésig betöltötte a Nikolsburgi békeszerződés szövege, amelyet akkor költött meg az osztrák császár és a porosz király.

Előtte fekszik az idők nyomát viselő, sárgászürkére halványult kép. Egykori fametszet 1866-ból. Felirása: „A Széna-tér—újpesti első lóvonatu kocsij utja az Ország-uton a Nemzeti Muzeum előtt.”

A párbafogott egy fekete és egy deres színű ló mozgásából látni, hogy megindulóban a „pesti lóvonatu” két kocsija. Az első kocsik belül üres, csak, az ugyancsak utas szállításra berendezett, tetején állanak fehér ingmellel, nyakukon többszörösen átsavart, feketenyakkendős, majdnem mindnyájan szakállas urak. Kalpagjaikat kinyújtott karral lengetik. A kocsik oldalán felirás: I. osztály. Hogy kik lehetnek ezek az urak, a kiegyezés előtt való évben, az átkos Bach-korszak végnapjaiban, azt természetesen csak következtetni tudom abból a németnyelvű Protokoll-ból, amelyet a lóvasut születésekor vettek fel, amely szerint:

Gegenwärtig (jelen voltak) Josef Woraška k. k. Regierungsrath und k. k. Polizeidirektor von Pest-Ofen

(cs. kir. kormánytanácsos és pest-budai rendőrségi igazgató), Emil Liedemann, Direktor der königl. ung. Landesbau-Oberdirektion (a magy. kir. országos építésügyi főigazgató-ság igazgatója), Kaltenbrunner, k. k. Hauptmann von Seite des k. k. ung. Landes Militärkommandos (cs. kir. százados a cs. kir. magyar katonai parancsnokság részéről) — végre egy magyar ember —, Ádám Fegyveres Ingenieur (mérnök) und M. Brosenbach Vicenotár des löbl. Pester Komitales (az érdemes Pest vármegye aljegyzője), Alexander Ságody Vicebürgermeister (alpolgármester).

Végül pedig: vom Seite der Gesellschaft des Unternehmens (a vállalkozó társaság részéről) Graf Alexander von Károlyi Präses (elnök), továbbá: M. Jelinek Generaldirektor (vezérigazgató).

Még egy férfit, akit már a Hon is említett és akinek nevével minden közlekedési megmozdulásban találkozunk: Ernest Hollán, Kommerzieller Inspector der k. k. priv. Südbahn-Gesellschaft (kereskedelmi vezetője a cs. kir. szabadalmazott déli vaspályatársaságnak).

Azért soroltam fel ezeket a neveket és résztvevő hivatalokat, mert ezek is ma már — háromnegyed század után — történelmi nevek és adatok.

Ez az indulás 1866-ban nagy eredmény volt. Hiszen az első tulajdonképpeni közforgalmi lóvasutat csak 1852-ben építették az Újvilágban, Newyorkban, míg Európában, Párisban 1854-ben, Kopenhágában 1863-ban, Berlinben és Bécsben pedig csak egy évvel előbb, 1865-ben helyezték üzembe az első lóvasutat.

Nagyon érdekesítők azok a történelmi akadályok, amelyeket részben le kellett döntenie, részben meg kellett kerülnie a lóvasutnak, az első sineken gördülő fővárosi közlekedési eszköznek, amíg eljuthatott ideig, 1866 augusztus elsejéig. De én csak ennek a napnak megírására vállalkoztam itt. A többit majd máskor.

Még csak néhány statisztikai adat. A megnyitást követő vasárnap, tehát augusztus 5-én a Pesti Közuti Vaspályatársulat által közhírré tették:

Pestről (Széna-tér) Újpestre közlekedik: reggeli 6 óra 10 perc, 7 óra 1 perc, 7 óra 53 perc... és így tovább körülbelül 50 perccel napjában 14 vonatot, míg az utolsó este 8 óra 31 perckor.

Ma, ha éjjel után két órakor nem tud az újpesti polgár Pestről hazamenni, szidja a BSzKrt-ot.

Az első nap bevétele 130 forint volt. Nem tudom, hogy sok-e, kevés-e, de az bizonyos, hogy az első napon az új utazási alkalmatosságot nagyon sokan kipróbálták olyanok, akiknek semmi dolgot sem volt Újpesten, de legalább a „kis sörccsarnokig” kilóvonatoztak.

A Pestről Újpestrig közlekedő vonatok — mondja a hirdetés — a következő állomásokon fognak megállapodni:

1. Indulás: Széna-tér. 2. Zrinyi-kávéház (ma az Astoria épülete).
3. Evangélikus templom (Deák Ferenc-tér).
4. Államvasuti indóház (nyugati pu.).
5. Kissörccsarnok (a mai Róbert Károly-körut táján) és 6. Újpest végállomás.

Viteldijként az 1¼ mérföld hosszú vonalon (10437 kilométer) a személyforgalomban az I. osztályon 20 krajcárt, a II. osztályon 15 krajcárt, a III. osztályon 10 krajcárt fizettek. A teherforgalomban — ez is volt — mázsánként (nem métermáza, csak 50.8 kg) 7 krajcár volt a viteldij.

Még egy adat valamivel későbből: A Pesti Közuti Vaspályatársaság október 10-én közli, hogy: kocsijainban augusztus és szeptember hónapokban a következő tárgyak találtak: 1 főkötő, 1 hajtű, 1 kendő, 1 napernyő, 2 leggyező. A t. c. tulajdonosok felkértek, hogy eziránt a társasági irodához (Váci-ut 2) forduljanak.

1866-tól 1898-ig, amikor az utolsó lóvonatu kocsij is „leállt”, egyre növekedően volt a forgalom. Az első adat, amit találtam 1868-ról még csak 2.4 millió utast számlál, 1896-ban, a millennium évében pedig már 21 vonala van a lóvasutnak és

Nem enged házbért emelni vagy lakást felmondani az új lakásrendelet

Külön rendelkezés az üzlethelyiségek bérletéről

A háborúval kapcsolatos rendkívüli viszonyok következtében a lakás és egyéb helyiség bérletét már több rendelet szabályozta. Ezeket a rendelkezéseket egységes szerkezetbe foglalja és új rendelkezésekkel egészíti ki az 5777/1941. M. E. számú rendelet, amely a hivatalos lap augusztus 1-i számában jelenik meg.

A rendelet fenntartja és több tekintetben kiegészíti a bérlők védelmére hozott eddigi jogszabályokat és általános szabályként újra kimondja, hogy sem bért emelni, sem lakást felmondani nem lehet. A rendelet az eddigi jogszabályokat kiegészítő, illetőleg módosító lényegesebb rendelkezéseit egyébként a következők:

A háztulajdonos eddig korlátozás nélkül felmondhatta a lakást, ha abba maga vagy leszármazója akart beköltözni. Ezt a rendelkezést a rendelet megváltoztatja: ezentúl a háztulajdonos csak akkor mondhatja fel a lakást ilyen címen, ha hitelt érdemlően igazolja, hogy az illető lakásra méltánylást érdemlő okból szüksége van. A rendelet további rendelkezései szerint nem csupán a bér, valamint a különdíjak esnek emelési tilalom alá, hanem az egyéb mellékszolgáltatások is. A rendelet hatálybalépése után tehát ezeket sem lehet emelni. Egyébként a bér, a különdíj és a mellékszolgáltatás mértékének megállapítása iránt mind a két fél keresetét indíthat a bíróságnál.

A négy szobánál nagyobb lakások felmondhatók

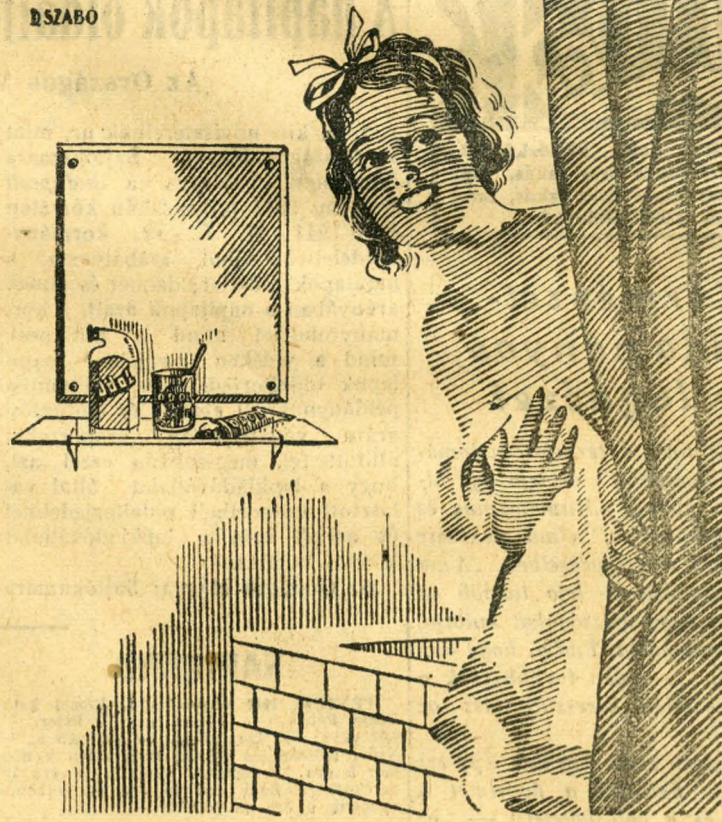
A további jelentősebb újítások a következők: Közszolgálati alkalmazott bérlő részére a bérbeadó felmondás

esetében akkor is köteles más lakásról gondoskodni, ha a közszolgálati alkalmazott nem szolgálati helyén lakik; korlátozás alá esik a szövetkezeti üzletrész alapján gyakorolható felmondási jog, valamint a jogi személyeknek és a tulajdonos-társaságoknak mint bérbeadóknak felmondási joga; szabályok állapítottak meg a felmondás és a lakásfelajánlás módjára vonatkozólag; az állami hivatalok és intézmények elhelyezésére szolgáló helyiség bérletének felmondása kiterjed minden állami bérletre és a visszaadott keletti és erdélyi területekre is; felmondás lehetőség nyílik, ha bérlőnek több bérelt lakása van; kivétlen a felmondás-korlátozó rendelkezések hatálya alól az olyan lakások, amelyekben négynél több lakószoba van, kivéve, ha a lakásban egyenél több család vagy több önálló keresetel bíró nagykoru személy lakik a egyikükre sem esik négy szobánál több; a hivatalos katonatisztek lakásbérletére vonatkozó különleges szabályok egyes vidéki helyekre is kiterjednek; a lakásforgalom merevségének enyhítése céljából a bérlők egymásközötti lakáscsereje lehetővé válik; lakás céljára szolgáló helyiségnek más célra fordításához hatósági engedély szükséges.

Rendelkezések a nemzsidók és a zsidók üzlethelyiség-bérletéről

Igen nagy jelentőségű új rendelkezéseket tartalmaz a rendelet az üzlethelyiségek bérletére vonatkozólag. Ezek szerint üzlet vagy üzem céljára szolgáló helyiség bérletét — ideértve gyógyszerár, valamint szin-

DSZABO

Szinte újjászületünk!

Néhány csepp Odol csodát művel. Öblö-gessük szánkát reggel ODOL szájvízzel, ettől údék és frisek leszünk. Az ODOL hatásos szer a fogbetegségek és a meghülés megelőzésére is. Az ODOL alaposan tisztítja a szájat és elpusztítja a bomlasztó baktériumokat. Az ODOL nemcsak a kellemetlen száj-szagot erümbeli meg, hanem az üdesség és ápólság érzését kelti.

26 millió utast szállít. Az 1866 augusztus 1-én elindult lóvonatot 1887 november 29-én, délután félháromkor kezdte támadni a villamos. Nem ejtőernyős csapatokkal, hanem csodálatos, lónékül, magától járó kocsijaival, amikhez még „gőzparipa” sem kellett. Eljön az idő, hogy a villamosok is elvonulnak és földalatti hálózat, meg a felszíni autobus és a trolleybus viszik majd a főváros ereiben a közlekedés nyomán életet adó vért, az utasközönséget. Az akkori krónikás majd a villamosokról ír ilyen évfordulóra emlékeztető sorokat.

bérelt üzleti vagy üzemi helyiséget a jövőben is korlátozás nélkül fel lehet mondani, sőt zsidó új üzlethelyiséget a jövőben csak az iparhatóság engedélyével vehet bérbé vagy használatba.

A rendelet a továbblakban biztosítja a bérbeadó számára azt a jogot, hogy negyedévi felmondással felmondhassa az üzleti vagy üzemi helyiség bérletét abban az esetben, ha a bérlőnek iparigazolványa, illetőleg más jogosítványa vagy engedélye megszűnt, vagy ha üzletét (üzemét) három hónapon át nem gyakorolja. A kizárólagos dohányárúsítási, valamint a korlátlan vagy korlátozott italmérsélt engedély megszűnése esetében akkor is fel lehet mondani az üzlethelyiséget, ha a volt engedélyesnek egyéb iparigazolványa nem szűnt meg. Amennyiben a felsorolt esetekben a bérbeadó nem hajlandó a bérletet felmondani, a hatóság felszólíthatja őt arra, hogy a bérletet mondja fel és a helyiséget — a felszólításban esetleg meghatározott személynek — adja bérbé. Ha a bérbeadó a felhívásnak nem engedelmeskedik, a hatóság igénybeveszi a helyiséget és megváltoztatja a bérletet. Ugyancsak elrendelheti a hatóság olyan helyiségek bérbeadását, illetőleg igénybevételét is, amelyek üzleti vagy üzemi célra alkalmasak, de amelyeket a tulajdonos bérbeadni nem hajlandó.

A rendelet végül felhatalmazza a belügyminisztert, hogy az általa megállapított olyan városokban, ahol nagy a lakáshiány, elrendelheti a lakás céljára alkalmas, de nem lakott helyiségek bérbeadását, illetőleg igénybevételét.

Rendes bíróság elé utalták a zombori gyújtogató ügyét

Zombor, július 31. A déli hadsereg közigazgatási csoportjának rögtönítelő bírósága csütörtökön tárgyalta Szekulics Vujadin 21 éves zombori műegyetemi hallgató büntető ügyét, akit gyújtogató kísérletével vádolt az ügyész. A vád szerint Szekulics kénes gyufaanyagból és petróleummal átitatott kőből gyúlékony anyagot készített és azokat a szántóföldeken lévő buzakeresztékben helyezte el. Ha ez a gyúlékony anyag a buzakeresztékkel együtt a cséplőgépre kerül, ott az ütődés és dörzsölés következtében meggyulladt és tüzet okozott volna. A tárgyalás során beigazolódt,

hogy a vádolt nemcsak maga követte el ilyen módon a gyújtogatói kísérletet, hanem arra másokat is rábeszél, sőt egy valószínűs szervezet összeállításán fáradozott gyújtogató céljaira. A bíróság a tárgyaláson több tanut hallgatott ki és teljesen beigazoltak látták a vádat, a védelem indítványára azonban nem hozott ítéletet, hanem az ügyet a rendes bíróság elé utalta. Erre a határozatra az adott okot, hogy a Délvidéken a statárium kihirdetéséről szóló hirdetmény szövege nem ad módot a gyújtogatói kísérletnek rögtönítelő bíróság útján való megtorlására.